

MUHBA MUSEU D'HISTÒRIA DE BARCELONA

MUSEU D'HISTÒRIA DE BARCELONA
MUHBA

MUSEU D'HISTÒRIA DE BARCELONA (MUHBA)
Plaça del Rei, s/n.
08002 Barcelona
Tel.: 93 256 21 00
museuhistoria@bcn.cat
barcelona.cat/museuhistoria

14
quarhis

QUADERNS D'ARQUEOLOGIA I HISTÒRIA DE LA CIUTAT DE BARCELONA

| BARKENO | BARCINO | BARCINONA |
| BARŠALŪNA | BARCELONA |

quarhis
ÈPOCA II · ANY 2018 · N.14 · ISSN 1699-793X
232 PÀGINES · BARCELONA

 Ajuntament de Barcelona

Editor:
Museu d'Història de
Barcelona (MUHBA)
Institut de Cultura
Ajuntament de Barcelona

Director MUHBA:
Joan Roca i Albert

Direcció Quarhis:
Julia Beltrán de Heredia

Secretària de redacció:
Vanessa Triay

Consell de redacció:
Xavier Aquilué (MAC)
Julia Beltrán de
Heredia (MUHBA)
Josep Guitart (UAB)
Josep M. Gurt (UB)
Magí Miret (GC)
Carme Miró (ICUB)
Miquel Molist (UAB)
Isabel Rodà (UAB)

Avaluadors externs:
Luis Caballero Zoreda
Carmen Fernández Ochoa
Sauro Gelichi
Jean Guyon
Simon Keay
Bernat Martí
Lucy Vallauri
Desiderio Vaquerizo
Giuliano Volpe

**Altres avaluadors
2012-2018:**
Carmen Aranegui Gascó
José Beltrán Fortes
Gian Pietro Brogiolo
Francesc Burjachs
Claudio Capelli
Carlo Ebanista
Albert García Espuche
Enrico Giannichedda
Ignacio Grau

Carmen Guiral Pelegrín
Sonia Gutiérrez Lloret
Alberto León Muñoz
Josep M. Macias
Assumpció Malgosa
Pedro Mateos Cruz
Josep M. Nolla
Lauro Olmo Enciso
Josep M. Palet
Antonio Pizzo
Juan Antonio Quirós
Paolo Ramagli
Santiago Riera Mora
Queralt Solé
Jacques Thiriot
Josep Maria Vila

Control gràfic:
Emili Revilla

Disseny gràfic:
PFP
{Quim Pintó,
Montse Fabregat}

Realització:
Edicions Hipòtesi, SL

Impressió:
Índice Arts Gràfiques, SL

Imatges de la coberta:
Fons Antic-MUHBA

Imatges contracoberta:
Fons Antic-MUHBA

ISSN
1699-793X

Dipòsit legal
B-9715-2005

© dels textos els autors
© de l'edició

**Museu d'Història
de Barcelona**
Institut de Cultura,
Ajuntament de Barcelona
Plaça del Rei, s/n
08002 Barcelona
Tel.: 93 256 21 00
Fax: 93 315 09 57
www.museuhistoria.bcn.
cat/quarhis

QUADERNS D'ARQUEOLOGIA I HISTÒRIA DE LA CIUTAT DE BARCELONA

| BARKENO | BARCINO | BARCINONA |
| BARŠALŪNA | BARCELONA |

quarhis

ÈPOCA II·ANY 2018·NÚM.14·ISSN 1699-793X
232 PÀGINES · BARCELONA

SUMARI
SUMARIO
SUMMARY
SOMMAIRE

9-11 L'ARQUEOLOGIA I EL MUSEU, UN VINCLE SÒLID I DURADOR
JOAN ROCA I ALBERT

12-13 EDITORIAL
JULIA BELTRÁN DE HEREDIA BERCERO

EL MUSEU D'HISTÒRIA DE BARCELONA I L'ARQUEOLOGIA: 75 ANYS

16-25 BARCELONA I ELS CENTRES ARQUEOLÒGICS DEL MUSEU D'HISTÒRIA: UNA APOSTA PER A LA INCORPORACIÓ DEL PATRIMONI ARQUEOLÒGIC A LA CIUTAT
JULIA BELTRÁN DE HEREDIA BERCERO

26-36 L'ARXIU ARQUEOLÒGIC DEL MUSEU D'HISTÒRIA, DES DELS SEUS ORÍGENS A L'ACTUALITAT
LÍDIA FONT PAGÈS I EMILI REVILLA CUBERO

NOTES I ESTUDIS

38-63 LA DARRERA INTERVENCIÓ ARQUEOLÒGICA AL POBLAT IBÈRIC DEL TURÓ DE LA ROVIRA DE BARCELONA
DANIEL GINER IRANZO

64-76 EL ENIGMA DE *C. COELIUS* I LA PRIMERA MURALLA DE *BARCINO*
ALESSANDRO RAVOTTO

78-94 ANÁLISIS DE LOS CONTEXTOS CERÁMICOS DE LA ANTIGÜEDAD TARDÍA DE LA BASÍLICA DELS SANTS MÀRTIRS JUST I PASTOR (BARCELONA)
JULIA BELTRÁN DE HEREDIA BERCERO I XAVIER AQUILUÉ ABADÍAS

96-121 EL TALLER DE PEDRALBES I ELS GRESOLS CERÀMICS DE LA PLAÇA DEL REI PER LA FOSA DE PLATA. EVIDÈNCIES CERÀMIQUES DE LA BARCELONA DEL SEGLE VIII: ARQUEOLOGIA I ARQUEOMETRIA
JULIA BELTRÁN DE HEREDIA BERCERO I JAUME BUXEDA I GARRIGÓS I MARISOL MADRID I FERNÁNDEZ I MARTA VALLS LLORENS

122-136 EL TREBALL DE LA SEDA A BARCELONA ENTRE ELS SEGLES XV I XVII. UNA APROXIMACIÓ DES DE L'ARQUEOLOGIA I LA DOCUMENTACIÓ ESCRITA
IVANA STOJAK I MIKEL SOBERÓN RODRÍGUEZ

138-149 LA CERÀMICA "TIPUS DELFT" (HOLANDA) AL REIAL MONESTIR DE SANTA MARIA DE PEDRALBES
JOSEP CRUELLES CASTELLET

150-165 LA FÀBRICA DE CERÀMICA ORNAMENTAL D'ANTONI TARRÉS, SEGLES XVIII-XIX
JACINTO SÁNCHEZ GIL DE MONTES I JOSEP M GURT I ESPARRAGUERA

166-180 LA BATERIA ANTIAÈRIA I EL BARRAQUISME AL TURÓ DE LA ROVIRA DE BARCELONA. UN CAS D'ARQUEOLOGIA CONTEMPORÀNIA
JORDI RAMOS RUIZ

NOTICIARI

182 LA MURALLA DE *BARCINO*

183-184 LA BASÍLICA DELS SANTS MÀRTIRS JUST I PASTOR DE BARCELONA EN EL MARCO DE LA CIUDAD TARDOANTIGUA Y ALTOMEDIEVAL (SIGLOS V AL XIII) Y SU PRECEDENTE ROMANO (SIGLO I)

185-186 ANGULACIONES DEL FÉMUR PROXIMAL A LO LARGO DE LA HISTORIA

187-188 ARCHAEOLOGICAL AUTOMATIC INTERPRETATION AND DOCUMENTATION OF CERAMICS ARCHAIDE (693548). AVENÇOS DE LA SEGONA ANUALITAT

189-190 HOMENATGE AL DR. ALBERTO LÓPEZ MULLOR. ESTUDIS SOBRE CERÀMICA I ARQUEOLOGIA DE L'ARQUITECTURA

191-193 BIBLIOGRAFIA PUBLICADA SOBRE ARQUEOLOGIA DE BARCELONA

195-197 TEXTOS EN CATALÀ. SÍNTESI

199-206 TEXTOS EN CASTELLANO. SÍNTESIS

207-215 ENGLISH TEXT. SUMMARY

217-225 TEXTES EN FRANÇAIS. RÉSUMÉ

227-232 NORMES DE PRESENTACIÓ D'ORIGINALS A QUARHIS

El Museu d'Història de Barcelona, aquest any compleix 75 anys des de la seva creació. L'arqueologia ha estat sempre, des de l'inici, un dels pilars de la institució: excavacions, estudis, publicacions, museïtzació i presentació al públic, reserves arqueològiques, la pròpia revista *Quarhis*, etc. En aquest sentit i en aquest número d'aniversari, hem volgut donar presència als Centres Arqueològics i a l'Arxiu Arqueològic del MUHBA, dos apostes del Museu que –sense voluntat de ser pretensiosos–, han estat i són referents i models per altres institucions. Som el que som per la nostra tasca, però també pel treball dels que ens han precedit. Serveixi això com un petit homenatge a tots els que ens han precedit i han contribuït, posant professionalitat i il·lusió en aquest projecte de ciutat al llarg d'aquests 75 anys.

Ens volem felicitar també, ja que feia molts anys que no es portaven a terme tesis doctorals en base al patrimoni arqueològic de la nostra ciutat. De la darrera tesi, llegida el 1974, “L’origen de la vida municipal y la prosopografia romana de *Barcino*” de la Dra. Isabel Rodà, hem d’anar al 2017, any en què dos projectes de recerca, basats en les excavacions realitzades a la muralla romana i a la Basílica dels Sants Màrtirs Just i Pastor, han culminat en sengles tesis.

Entrant ja a la part nuclear del número 14 de *Quarhis*, hem de dir que s’ha plantejat com un recorregut per les diferents etapes històriques de la ciutat de Barcelona, una ciutat viva, dinàmica i moderna que mira al futur sense oblidar el seu passat.

Iniciem aquest periple històric amb la ciutat abans de la ciutat: el territori de l’actual Barcelona i el seu poblament i ocupació en època ibèrica. Un estudi sobre el poblat ibèric del Turó de la Rovira obre l’apartat de Notes i Estudis. El poblat, tot i que conegut d’antic, no havia estat objecte de cap mena d’estudi aprofundit. Noves intervencions arqueològiques han facilitat donar aquest pas; i, l’article que presentem és el primer d’un projecte de recerca més ampli en aquest moment en curs.

Barcino, la colònia romana fundada per August, ha estat de sempre una de les etapes històriques més presents en la topografia urbana, amb la recuperació de diferents espais arqueològics museïtzats i incorporats a la dinàmica de la ciutat. En aquest número s’ha inclòs un estudi sobre l’origen i localització d’una peça emblemàtica, la inscripció de *Caius Coelius* que commemora la construcció de la muralla augustea de *Barcino*. Una peça trobada al segle XIX que havia obert molts interrogants, fent córrer molts rius de tinta. Ara, gràcies a un projecte de recerca, es pot entendre millor i presentar en el seu context. *Barcinona*, la ciutat cristiana i visigoda, ha estat en aquests darrers vint anys un dels principals projectes d’estudi del Museu: s’ha abordat la topografia tardoantiga, el grup episcopal, els processos de cristianització i per suposat la ceràmica. En aquesta ocasió, presentem els materials que han servit per situar el conjunt cristià localitzat sota la Basílica dels Sants Màrtirs Just i Pastor al segle VI, unes excavacions que han permès una nova mirada a l’etapa visigoda de la ciutat.

Més desconeguda i amb un menor pes de testimonis arqueològics és la *Madina Baršalūna* aquesta ciutat de frontera que va ser la Barcelona islàmica. El subsòl arqueològic de la Plaça del Rei torna a ser la font d'estudi per abordar un conjunt ceràmic de gran interès: un important lot de gresols que evidència la presència d'un taller d'argenters vinculat al centre de poder islàmic. Com ja hem fet en altres ocasions, l'arqueologia i l'arqueometria aborden d'una manera conjunta aquest estudi.

Per a l'època moderna, l'arqueologia de la producció posa en relleu la vessant de ciutat manufacturera de Barcelona amb un article molt interessant i innovador sobre el treball de la seda als segles XVI-XVII, que s'aborda des dels testimonis materials i la documentació.

Barcelona és una ciutat de vocació mediterrània on el port i el comerç han jugat sempre un paper cabdal. Però en aquesta ocasió, ens allunyem del Mare Nostrum per dirigir la mirada cap a la ruta atlàntica i les importacions del centre d'Europa que arribaven a la nostra ciutat als segles XVIII i XIX. Presentem un tipus de material inèdit fins ara, la ceràmica "tipus Delft" que ha estat per primera vegada individualitzada a la nostra ciutat. Sense cap mena de dubte, els estudis ceramològics a Barcelona tenen encara molt a dir.

Barcelona, ciutat industrial, amb les seves fàbriques que van ajudar a fer créixer econòmicament la ciutat, no podia quedar fora d'aquest recorregut diacrònic per la nostra història. La indústria del fang està present a la revista amb les excavacions del taller d'Antoni Tarrés, una fàbrica d'elements ceràmics per a l'arquitectura ornamental situada al Raval.

El nostre recorregut s'acaba als primers anys del segle XX quan Barcelona era una ciutat en conflicte. La ciutat conserva nombrosos refugis antiaeris, com el Refugi 307, i també la bateria del Turó de la Rovira, que presentem en aquest número, tots dos centres del MUHBA que constitueixen un patrimoni de la Guerra Civil espanyola.

Desitgem al MUHBA una llarga vida tot i esperant continuï sent uns dels pilars de l'arqueologia de Barcelona.